

“La UE s’ha de rumiar si és democràtic que un sol estat veti un futur membre”

Catalunya podria celebrar avui mateix un referèndum emparada en la legalitat internacional?

—El cert és que les lleis internacionals no proveeixen cap norma que es refereixi a un cas domèstic com el de Catalunya. És veritat que l’ONU reconeix el dret d’autodeterminació a qualsevol poble, però el problema és que no estan establerts els criteris per a determinar qui és subjecte polític d’aquest dret. És per això que sovint hi ha un silenci internacional sobre el cas català i el seu dret d’autodeterminació i, en conseqüència, sobre un hipotètic referèndum.

—De fet, quan es pregunta a representants de la comunitat internacional sobre la independència de Catalunya, la resposta és que es tracta d’un afer intern entre Espanya i Catalunya. Però arribarà un moment en què la UE i l’ONU hauran de mullar-se. Quina penseu que serà aleshores la postura?

—És evident que el silenci no serà etern, i la Unió Europea haurà de trobar una posició comuna sobre el conflicte. Però penso que organitzacions internacionals com l’ONU no faran el primer pas fins que no l’hagi fet la Unió Europea.

—Hi ha res que puguin fer els independentistes catalans per forçar un posicionament de la UE favorable al dret d’autodeterminació, que és el primer pas que reclama l’executiu català?

—La UE és massa forta perquè se la pugui forçar a res, ni tan sols un estat membre pot forçar un posicionament conjunt. Al meu entendre, el camí que es pot seguir és el de guanyar suports a poc a poc, país a país, per exemple, a través dels diputats del Parlament Europeu, una tasca que ja s’està fent, promovent el reconeixement de les aspiracions de Catalunya entre els seus col·legues de Brussel·les i Estrasburg.

Bardo Fassbender és catedràtic de dret internacional, dret europeu i dret públic a la Universitat de Sankt Gallen (Suïssa). Ha participat en la tercera conferència internacional Building a New State 2013 sobre el reconeixement internacional de nous estats, organitzada per la plataforma Sobirania i Justícia.

En el tauler de joc actual, penso que és l’única manera de guanyar suports a Europa, perquè la UE com a institució és massa forta i inaccessible per a un petit territori.

—El govern espanyol ha maniobrat amb ambaixadors de països de la UE per evitar que es pronunciïn a favor del dret de Catalunya a decidir el seu futur.

—El criteri en aquest cas és el mateix, un estat no pot forçar i pressionar els països a fer el que desitgi, ni ambaixadors, ni diputats, ni ministres...

—Si Catalunya digués sí a la independència en un referèndum no pactat amb l’estat, seria igualment legítim per a una UE basada en els valors de la democràcia?

—Dependria de moltes circumstàncies i del context. Certament, un referèndum

dut a terme sota els paràmetres d’unes eleccions lliures és una eina de validació importantíssima en un procés així, però caldria que la participació fos elevada i valorar el pes del nombre de vots a favor. També tindrien un rol important els observadors internacionals que puguin convidar al referèndum i de quines ONG supervisessin aquesta consulta. Si tot això ho feu bé, no hi haurà massa dubtes; però si falla alguna d’aquestes qüestions, Europa expressarà dubtes.

—Malgrat que la UE validés un resultat democràtic, Espanya podria exercir el seu dret de veto per impedir-ne el reconeixement i, per tant, l’entrada de Catalunya a la UE.

—Efectivament, des d’una perspectiva legal existeix la possibilitat que Espanya veti qualsevol moviment de la UE a favor de Catalunya.

—Els unionistes tenen com a argument principal contra la independència que Catalunya seria automàticament expulsada de la UE i que el seu reingrés seria un camí tortuós de final incert. Vós, que coneixeu a fons la normativa internacional, quins arguments podeu aportar-hi?

—D’entrada, és cert que Catalunya i Escòcia no es quedarien automàticament dins de la UE una vegada separats d’Espanya i el Regne Unit, mentre que aquests dos estats, malgrat haver perdut una part del territori i de la població amb què van unir-se a la UE, continuarien essent-ne igualment membres. Però també és cert que aquest club d’estats no té cap regla específica sobre el cas de la secessió d’un país que abans pertanyia a la UE. De vegades s’ha apel·lat al cas de la independència d’Algèria i la sortida de la Comunitat Econòmica Europea l’any 1962, però no és comparable, perquè Algèria estava en un context colonial malgrat que França no la considerés colònia, sinó part del territori. Ara bé, a la UE hi ha normativa sobre l’accés d’un tercer estat, i s’esta-

Bardo Fassbender considera que la posició d'Alemanya envers Catalunya estarà prou condicionada per la reacció del seu gran referent, França.

bleix que aquest tercer estat, que podria ser Catalunya, necessitaria la unanimitat de tots els estats per a ingressar a la UE, Espanya inclosa. En aquest sentit, m'agradaria aportar un element més al debat: un sol estat, que, a més a més, té interessos concrets i hi està implicat de manera directa, ha de tenir el dret a dir "sí" o "no" a un futur membre de la UE? No sembla una molt bona idea per a un projecte democràtic, oi? La UE ha de rumiar-se si és democràtic que un sol estat veti un futur membre. Aquesta pregunta està oberta, i penso que hi ha molta gent que no està d'acord amb aquest sistema actual.

—El president de la Comissió Europea, Durão Barroso, considera que atenent a la legislació comunitària, Catalunya i Escòcia haurien de demanar el reingrés a la UE com a tercer país. No hi ha cap altra possibilitat?

—El plantejament del president de la CE és erroni. Les regles d'adhesió estan fixades en l'article 49 del Tractat de la Unió Europea, i parla de tercers estats reals, és a dir, estats que en el passat no van formar part de la UE. Des de

la primera ampliació de la Comunitat Econòmica Europea el 1973, en què la Gran Bretanya, Irlanda i Dinamarca van esdevenir-ne membres, fins a l'adhesió de Bulgària i Romania el 2007, els canvis en aquesta institució només han succeït en aquest sentit, mai en casos com el que representa Catalunya. Per tant, Barroso s'equivoca en interpretar la llei en aquest sentit.

—Catalunya podria ser membre de les Nacions Unides?

—Personalment, crec que les primeres decisions s'han de prendre a la Unió Europea. I l'ONU esperarà fins que la UE resolgui els seus "problemes domèstics" i es pronuncii. Fins que la postura europea no estigui clara, cap altre organisme internacional no gosarà prendre posició sobre el cas català. I això és lògic, ningú no ha de pretendre forçar que les coses vagin en un altre sentit, perquè no succeirà.

—El més important per a Catalunya és aconseguir el reconeixement dels països més influents?

—Al marge de conèixer el posicionament polític dels països integrats a

la UE, que votaran després l'ingrés o no, és important saber quina seria la posició dels països integrats a l'ONU i, sobretot, dels Estats Units, la Xina i de Rússia, França i el Regne Unit, els cinc països amb dret de veto al Consell de Seguretat de les Nacions Unides. Si un dels cinc no acceptés Catalunya, aquesta no podria entrar ni demanar l'ingrés a l'ONU.

—Així doncs, el camí final de Catalunya a Europa el marcarà la UE.

—Sense cap mena de dubte.

—En aquest sentit, Alemanya és l'estat clau?

—Cada membre té la llibertat de reconèixer un altre país, i en aquest sentit Catalunya hauria de dirigir la seva tasca a convèncer cadascun dels estats de forma individual. En tot cas, saber quin posicionament final tindrà cada estat és pura especulació. I en el cas d'Alemanya, considero que està prou menys interessada que altres països europeus en la independència de Catalunya, perquè no la confronta amb problemes interns de moviments independentistes.

JORDI PUJOL

Aquesta circumstància crec que farà que Alemanya sigui una mica més neutral en aquesta qüestió, tot i que sempre ha tingut molt en compte l'opinió de França, l'altre poder fort de la UE. Si el govern francès es mostra contrari a la independència de Catalunya, probablement Alemanya adoptarà la política d'esperar i veure.

—Són legalment comparables, els casos d'Escòcia i Catalunya?

—Penso que el cas de Catalunya és especial pel marc legal en què ha de desenvolupar-se —una Constitució espanyola molt restrictiva— i un rebuig clar d'Espanya, mentre que el Regne Unit es mou ens uns paràmetres totalment dife-

rents. De fet, quan es comparen els dos casos, es genera un rebuig addicional en d'altres territoris de la UE, temerosos que Escòcia i Catalunya intensifiquin les aspiracions secessionistes dins del seu territori. És el cas de Bèlgica, França o Itàlia.

“El valor d'una consulta depèn de la participació, dels 'sís' i del que diguin els observadors”

—En el cas de Catalunya, hi veieu més un problema polític que no pas legal, amb Espanya?

—Totes dues coses, no es poden separar. Precisament aquesta és la gran dificultat.

—Des del punt de vista legal, Catalunya no pot fer un referèndum emparat en la Constitució espanyola. Resulta del tot impossible. Però hi ha una demanda de la societat civil en aquest sentit. Les lleis s'haurien d'adaptar també a l'evolució de les societats?

—Sovint la població es troba que hauria d'actuar en contra de la llei del seu país per a donar resposta a unes aspiracions socials compartides i legítimes, com podria ser tenir més autonomia o esdevenir un estat lliure. Però si els partidaris de la independència a Catalunya troben tantes resistències per part de l'Estat espanyol, arribarà un moment que hauran de decidir què fer. Fer o no un referèndum malgrat l'oposició d'Espanya, i això serà decisió del govern de Catalunya. La llei dóna estabilitat a un país, però d'altra banda, aquesta llei necessita canvis per a adaptar-se als nous interessos d'una societat canviant. Si no és així, no serà una llei democràtica. Per això els partits polítics poden presentar iniciatives per a modificar lleis amb les quals no estan d'acord, però en el cas de Catalunya aquesta opció és impossible perquè se sotmet a una llei global, espanyola, i mai no tindrà majoria suficient per a canviar les regles del joc. Bloquejats en aquest punt, els catalans estaran legitimats per a prendre una decisió respecte a això.

—Si Catalunya fa un referèndum il·legal des del punt de vista de la legislació espanyola, Brussel·les no hi intervindria?

—Al contrari, penso que una obstrucció com la que pretén Espanya hauria de suposar un pronunciament europeu, perquè, de fet, Espanya vol castigar la població pel sol fet d'exercir el seu dret d'autodeterminació. Europa no prohibeix la secessió i, a més, és una institució que es basa en la radicalitat democràtica i el respecte als drets dels seus ciutadans. La qüestió serà saber com gestionarà la UE aquest conflicte quan ja no tingui més remei que mullar-se.

Gemma Aguilera